

Till: Finansdepartementet
fi.remissvar@regeringskansliet.se cc:
fi.ea.e3@regeringskansliet.se,
mats.e.johansson@regeringskansliet.se
Dnr Fi2020/03418

Svenska Röda Korsets yttrande över Jämlikhetskommissionens betänkande En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46)

Svenska Röda Korset har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerade skrivelse. Flera av de förslag som betänkandet lyfter fram har Svenska Röda Korset yttrat sig kring i andra remissvar och därför hänvisar vi till dessa för vidare läsning. Svenska Röda Korset har vid detta tillfälle inte möjlighet att yttra sig i detalj kring kommissionens omfattande förslag, yttrandet är därför begränsat till några utvalda delar.

Sammanfattning av Svenska Röda Korsets synpunkter

- Svenska Röda Korset välkomnar utredningens breda ansats och betoning på förebyggande, preventiva insatser inom flertalet områden såsom hälso- och sjukvård och bredare folkhälsa.
- Svenska Röda Korset välkomnar att betänkandet lyfter att det finns utrymme för mer inkluderande politik rörande civilsamhället i flera av de frågor som betänkandet berör, men saknar konkreta förslag från utredningen i detta hänseende.
- Svenska Röda Korset delar kommissionens bedömning om att utformningen av krisåtgärderna och dess olika effekter för olika målgrupper tydligt måste bevakas och följas upp.
- Svenska Röda Korset vill understryka vikten av att stärka kopplingen mellan folkhälsoarbetet och svensk krisberedskap och menar också att särskilda satsningar, inte minst på lokalt hälsofrämjande arbete, bör genomföras även under pågående krishantering för att säkerställa att sekundära effekter av pandemin inte fördjupar skillnader i folkhälsa mellan befolkningsgrupper.

- Svenska Röda Korset anser att det finns anledning att se över regleringen av socialtjänstens roll i krisberedskapen för att säkerställa att individer som har störst behov av stöd och hjälp nås av de insatser som krävs för att motverka allvarliga konsekvenser för människors liv och hälsa på kort och lång sikt.
- Svenska Röda Korset avstyrker utredningens förslag om att införa Mottagandeutredningens nuvarande förslag om ankomstcenter för asylsökande.
- Svenska Röda Korset vill betona att det kan finnas särskilda humanitära skäl som måste beaktas om möjligheten för asylsökande att bo i eget boende förändras och att det därför måste finnas möjlighet att göra individuella bedömningar i dessa fall.
- Svenska Röda Korset välkomnar utredningens rekommendation om att ge Socialstyrelsen och Boverket i uppdrag att tillsammans med intresserade kommuner pröva och utvärdera ett antal modeller som ger strukturellt hemlösa barnfamiljer rätt till boende.
- Svenska Röda Korset välkomnar rekommendationer om att regionerna bör få ett utökat uppdrag i form av att följa folkhälsoutvecklingen och i samarbete med kommunerna bedriva preventivt arbete inom regionen. Röda Korset vill dock betona vikten av inkludering av det civila samhället i det förebyggande arbetet.
- Svenska Röda Korset tillstyrker utredningens förslag om att tillsätta en utredning ett enkelt och förutsägbart studiefinansieringssystem och vill särskilt betona vikten av utökade möjligheter för personer med kort utbildningsbakgrund att erhålla studiemedel för en längre tid än vad som är fallet idag.

Svenska Röda Korsets utgångspunkter i dessa frågor

Svenska Röda Korset är en neutral, självständig och opartisk humanitär organisation vars uppdrag är att förhindra och lindra mänskligt lidande, skydda liv och hälsa och säkerställa respekt för varje människas värde. Som nationell rödakorsförening i Sverige har Svenska Röda Korset en stödjande roll till staten, en roll som är fastslagen i såväl internationell rätt som svensk författning. Denna stödjande roll innebär att Svenska Röda Korset genom författning eller efter överenskommelse med regeringen eller en myndighet kan få i uppdrag att utföra uppgifter där ansvaret ytterst vilar på det offentliga. Svenska Röda Korset kan också utföra andra uppgifter eller bedriva verksamheter i samverkan med myndigheter, inom ramen för organisationens humanitära uppdrag, stadgar och grundprinciper.

Svenska Röda Korset har ett särskilt intresse för utredningens frågor utifrån ett humanitärt perspektiv där vi ser att ökande skillnader i hälsa som får direkta konsekvenser för människors liv och hälsa, både i vardag och i kris. En god och jämlik hälsa är central för människors välbefinnande och för en hållbar samhällsutveckling, Röda Korset instämmer därför i betänkandets betoning på förebyggande, preventiva insatser inom flertalet områden såsom hälso- och sjukvård och bredare folkhälsa.

Svenska Röda Korsets 600 lokalföreningar - rödakorskretsar - bedriver hälsofrämjande verksamheter runt om i landet. Röda Korset målgrupper överlappar i stor utsträckning med de befolkningsgrupper i Sverige som i lägre utsträckning tagit del av den positiva folkhälsoutveckling som skett de senaste 30 åren, exempelvis inom våra verksamheter för och tillsammans med migranter och genom våra lokala arbete i 25 av Sveriges socio-ekonomiskt utsatta områden.

Svenska Röda Korsets synpunkter

Generella synpunkter på En gemensam angelägenhet

Svenska Röda Korset välkomnar kommissionens breda ansats och delar bilden av ett behov om en bred diskussion i dessa frågor.

Röda Korset välkomnar att betänkandet lyfter det civila samhällets roll och betydelse inom flera av de frågor som betänkandet berör, såsom arbete mot segregationen och dess konsekvenser, asylmottagande, etablering och inom det hälsofrämjande området. Det är också välkommet att civilsamhällets demokratiska roll och betydelse för människors delaktighet lyfts fram. Betänkandet nämner också att det finns ett utrymme för en mer inkluderande politik rörande civilsamhället. Röda Korset anser att det vore önskvärt om konkreta förslag på detta hade lyfts i betänkandet och efterlyser en sammanhållen politik för civilsamhället i koppling till människors utsatthet, inte minst med tanke på coronapandemins negativa konsekvenser för människor i redan utsatta livssituationer.

Svenska Röda Korset vill också betona vikten av att betänkandets perspektiv behöver adresseras inte bara i vardagen, utan även tydligare i svensk krishantering och beredskap och i utvecklingen av det civila försvaret. Svenska Röda Korset delar kommissionens bedömning om att utformningen av krisåtgärderna och dess olika effekter för olika målgrupper tydligt måste bevakas och följas upp.

Svenska Röda Korset menar också att särskilda satsningar, inte minst på lokalt hälsofrämjande arbete, bör genomföras även under pågående krishantering för att säkerställa att sekundära effekter av pandemin inte fördjupar skillnader i folkhälsa mellan befolkningsgrupper, inte minst försämringar hos barn och unga i socio-ekonomiskt utsatta situationer.

Angående området mottagande och integration

Utredningen föreslår bland annat ett genomförande av Mottagandeutredningens alternativa förslag om ett statligt ansvar för hela asyltiden, koncentrerat mottagande i centrum där asylutredning genomförs och ärendesortering utifrån hur omfattande utredningsbehovet är. Den så kallade EBO-lagen föreslås upphävas. Asylsökande som ordnar egen bostad under asyltiden ska då inte ha rätt till dagersättning. Utredningen föreslår också ny utredning om utformning av och nivå på dagersättningen för asylsökande, så att en större del av de basala behoven täcks. Utöver detta föreslås även ett utökat statligt ansvar för nyanlända flyktingars bosättning, etableringsinsatser och försörjning under en längre tid än de två år som anges i bosättningslagen och etableringslagen.

Svenska Röda Korset vill i fråga om ankomstcenter för asylsökande hänvisa till vårt yttrande över Mottagandeutredningens huvudförslag som likt det alternativa förslaget innehöll förslag om ankomstcenter.¹

- Svenska Röda Korset avstyrker utredningens förslag om ankomstcenter i dess nuvarande form. Svenska Röda Korset anser att det finns en risk att utredningen överskattar effekten av de obligatoriska ankomstcentrena på handläggningstiderna och ifrågasätter möjligheten att, såsom föreslås, med bibehållen rättssäkerhet och kvalitet, vidta så pass många handläggningsåtgärder i asylärenden inom loppet av en månad. Svenska Röda Korset anser att förslaget behöver vidareutvecklas för att säkerställa ovan, samt att boendena kan erbjuda god fysisk och psykosocial boendemiljö.

Vad gäller eget boende vill vi lyfta nedan punkter från ovan nämnt yttrande:

- Våra erfarenheter visar att valet av eget boende kan få både negativa och positiva effekter för individers hälsa och etablering. Svenska Röda Korset vill därför särskilt lyfta behovet av en grundlig orsaksanalys som undersöker varför asylsökande väljer eget boende och hur de som valt eget boende i efterhand resonerar kring valet av boendeform och dess konsekvenser. Detta skulle ge ett bättre kunskapsunderlag till förslag som faktiskt skulle minska antalet personer som drabbas av negativa effekter av trångboddhet. Oavsett modell för eget boende är viktigt att det finns flexibilitet för att kunna ta hänsyn till särskilda skäl som en person kan ha för att välja ett specifikt boende, det kan vara närheten till anhöriga, särskild vård eller stödjande nätverk för särskilt sårbara grupper.

¹ [Ett ordnat mottagande – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande, \(SOU 2018:22\), samt promemoria Ett socialt hållbart boende för asylsökande.](#)

Angående Bostäder och grannskap

Utredningen menar att faktumet att Barnkonventionen blev svensk lag 1 januari 2020 bör få praktiska konsekvenser för barns rätt till ett tryggt boende. Utredningen konstaterar att Socialstyrelsen kartlägger hemlösheten vart sjätte år, men att det i övrigt inte görs en nationell kartläggning av hemlösheten. Detta innebär svårigheter i att säkerställa omfattningen på antalet människor i olika sorters hemlöshetsituationer. Avsaknad av något krav på att kommuner ska kartlägga hur hemlösheten ser ut i kommunen, samt metodik för detta lyfts också som ett problem. Den otrygghet som barn i någon form av hemlöshet växer upp under får stor inverkan på barnens hälsa, trygghet, möjlighet till avskildhet för läxläsning och rum för vila och lek.

Utredningen rekommenderar därför att Boverket och Socialstyrelsen får i uppdrag att tillsammans med intresserade kommuner pröva och utvärdera ett antal modeller som ger strukturellt hemlösa barnfamiljer rätt till boende.

Svenska Röda Korset välkomnar förändringar som förtydligar bostadspolitiken som del av det nationella arbetet för förbättrad och jämlik folkhälsa. Röda Korset vill särskilt betona nödvändigheten att adressera strukturell hemlöshet, inte minst för barnfamiljer. Detta har aktualiserats av coronapandemin i dels hur familjer i strukturell hemlöshet påverkats hårt, men också hur pandemins sekundära effekter på ekonomi och hälsa riskerar att påverka dessa barns livsvillkor särskilt. Röda Korset möter människor som under längre tid levt som strukturellt hemlösa och ser brister i samhällets stöd till dessa. I en särskild insats där Röda Korset stödjer ett hundratal barnfamiljer med att tillgodose basala behov visar våra intervjuer att en majoritet av dessa familjer har osäkra boendeförhållanden (så kallat strukturellt hemlösa) och en majoritet av dessa har barn under tio år. Våra erfarenheter från andra verksamheter där vi möter målgrupper i visar att det inte är unikt för just denna verksamhet och vi ser att stödet till dessa familjer ser väldigt olika ut i olika kommuner. Denna grupp hemlösa anses inte generellt ingå i socialtjänstens uppdrag och därför blir insatser kortsiktiga akutåtgärder.

Angående Hälsa och förebyggande arbete

Utredningen konstaterar att en stor del av de påverkbara bestämningsfaktorerna för hälsan ligger utanför det rent sjukvårdspolitiska området och åtgärder inom flera delar av det här betänkandet har relevans för Riksdagens mål om jämlik hälsa. Utredningen konstaterar också att många hälsoproblem hade kunnat förebyggas eller mildras om det förebyggande arbetet hade varit aktivare. Utredningen nämner att det finns en brist på uppföljning av folkhälsoutvecklingen och samordning av de preventiva insatserna. Ett ytterligare hinder mot verkningsfulla förebyggande insatser som lyfts är att den instans som utför de förebyggande åtgärderna inte alltid är den som får ta del av intäktsökningen eller kostnadsminskningen som detta genererar i ett senare skede.

Svenska Röda Korset anser att alla insatser för att öka kunskapsläget och förtydliga ansvaret för folkhälsoutvecklingen är positivt, inte minst förstärkt samverkan mellan det offentliga olika nivåer och andra relevanta delar av samhället. Folkhälsomyndighetens omtag för förbättrad struktur och kommande implementering av denna är ett välkommet steg i rätt riktning, inte minst mot bakgrund av pandemins negativa effekter på folkhälsan och potential att förstärka hälsoklyftor.

Svenska Röda Korset välkomnar rekommendationen om att regionerna bör få ett utökat uppdrag i form av att följa folkhälsoutvecklingen och i samarbete med kommunerna bedriva preventivt arbete inom regionen. Röda Korset vill dock betona vikten av inkludering av det civila samhället i det förebyggande arbetet. Svenska Röda Korset har en lång historia av att bidra till innovationer inom det välfärdsområdet, exempelvis folktandvården, ambulansflyget och skolmat. Ett exempel på hur Röda Korset arbetar med sociala innovationer idag är vårt deltagande i ett större forskningsprojekt lett av Malmö Universitet. Arbetet med programmet **Hälsofrämjande innovation i samverkan**² startade 2016 för att utjämna ojämlikheter i hälsa och projektet undersökte nya sätt att förbättra hälsa med befolkningen, i en stadsdel (Lindängen) i Malmö, där cirka 75 procent är första- och andra generationens migranter. Projektet har visat på positiva resultat, men har också visat på de institutionella hinder som utredningen lyfter. Det finns stora humanitära och samhällsekonomiska vinster att göra om det förebyggande hälsoarbetet ökade i omfattning och kvalité.

Vi vill också påtala behovet av att koppla detta arbete även till krisberedskap och det civila försvaret. Det är nödvändigt att synliggöra ojämlika livsvillkor och förutsättningar i hälsa i vardagen för att bereda för att dessa målgrupper även nås med rätt stöd i kris. Coronapandemin har synliggjort att arbetet med preventivt folkhälsoarbete i regionerna tydligt bör informera krisberedskap och krishantering. Svenska Röda Korset vill i detta sammanhang, utöver civilsamhället, särskilt lyfta socialtjänstens roll. Röda Korset anser att det finns anledning att se över regleringen av socialtjänstens roll i krisberedskapen för att säkerställa att individer som har störst behov av stöd och hjälp nås av de insatser som krävs. I vårt yttrande över slutbetänkandet av utredningen Framtidens socialtjänst³ lyfte vi bland annat att:

- Det är centralt att det kommunala krisberedskapsarbetet involverar hela kommunens organisation och att kommunen i sin styrning av dessa kan säkerställa att arbetet med krisberedskap får genomslag i hela verksamheten. Socialtjänsten har förutsättningar att tidigt uppmärksamma sociala problem och annan ogynnsam utveckling i kommunen. Genom att beakta och ta hänsyn till sociala aspekter och den sociala miljön i samhällsplaneringen kan planeringen i större utsträckning bidra till att främja människors jämlikhet och levnadsvillkor. I detta sammanhang ser vi att socialtjänsten bör göras delaktig i genomförandet av de kommunala

² [Jämlik hälsa | Malmö universitet \(mau.se\)](https://www.mau.se/jamlik-halsa)

³ [Remissvar En ny socialtjänstlag | Röda Korset \(rodakorset.se\)](https://www.rodakorset.se/remissvar-en-ny-socialtjanstlag)

risk- och sårbarhetsanalyserna. Såväl i den nuvarande socialtjänstlagen som i utredningens förslag ska den kommunala socialtjänsten ”göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen” samt ”medverka i samhällsplaneringen och i samarbete med andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda främja goda miljöer i kommunen.” Det finns i dagsläget dock inga särskilda krav på hur kommunerna ska följa denna bestämmelse. Det finns inte heller riktlinjer eller vägledningar kring vilken form eller vilket innehåll detta arbete ska ha konkret – eller att hur detta ska förhållas till kommunernas arbete med risk- och sårbarhetsanalyser.

Angående Utbildningsbehov och behov av enkel utbildningsfinansiering

Utredningen föreslår att regeringen bör låta utreda utformningen av ett enkelt och förutsebart studiefinansieringssystem i syfte att motivera dem som behöver ta del av utbildning längre än etableringstidens omfattning. Det understryks att en sådan utredning bör inkludera ett migrationsperspektiv.

Röda Korsets folkhögskola i Skärholmen erfar att rådande studiefinansieringssystem som möjliggör studier på grundläggande nivå i två år är problematiskt för många av kursdeltagarna. Det finns i praktiken mycket begränsade möjligheter att ansöka om dispens och få studiemedel för en längre tid. För många deltagare, med kort utbildningsbakgrund från sina hemländer, är detta för kort tid. Detta resulterar i att många av våra kursdeltagare tvingas avbryta sina studier på grundläggande nivå då de inte är redo att ta klivet upp till gymnasiala studier.

Svenska Röda Korset tillstyrker därför utredningens förslag om att tillsätta en utredning studiefinansieringssystemet och vill särskilt betona vikten av utökade möjligheter för personer med kort utbildningsbakgrund att erhålla studiemedel för en längre tid än vad som är fallet idag. Detta skulle väsentligt öka möjligheter till egenmakt och egen försörjning.

SVENSKA RÖDA KORSET

Martin Ärnlov
Generalsekreterare